

Marta Ronne, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet

Stilrent. Margit Abenius som forskare, litteraturkritiker och kulturpersonlighet. En studie av genus, kanon och karriärstrategier inom svensk litteraturkritik 1930-1970

Syftet med projektet har varit att studera Margit Abenius (1899-1970), litteraturforskare, essäist, kritiker och kulturpersonlighet verksam från tidigt 1930-tal till sin död 1970, som å ena sidan var en av sin tids mycket få kvinnliga kritiker och å den andra en tämligen inflytelserik kulturförmedlare som nådde en bred publik.

Utgångspunkten för min studie var att se Abenius verksamhet som kritiker i radio och kulturpress som ett intressant exempel på en kvinnlig kritikers gärning som kulturförmedlare och folkbildare inom en mansdominerad yrkeskår. Projektet avsåg även att undersöka vilka villkor som gällde för en kvinnlig intellektuell i Abenius samtid som av någon anledning valde att lämna akademien till förmån för annan kulturverksamhet. Projektet avsåg i första hand en monografi.

Min forskning inom projektet har huvudsakligen följt dessa syften men med fokus på några nya frågeställningar som först kom att utvecklas under projektets gång och som ett resultat av mitt deltagande inom ett forskarnätverk för språk- och litteraturforskare från Uppsala, Groningen och Gent.

Vid projektets ingående hade jag ett begynnande samarbete med Groningen Research School for the Study of the Humanities (GRSSH). Det blev en del av mitt forskningsprojekt att anordna en serie workshops om genus och kulturförmedling mellan stora och små språkområden där Sverige, Nederländerna, Belgien och Flandern utgjorde de viktigaste exemplen. Tillsammans med Petra Broomans och forskarstuderande Ester Jiresch (Groningen) anordnade jag hösten 2006 workshopen *The Making of a Profession. Women as Cultural Transmitters in the Dutch-speaking region and Scandinavia 1880-1950*.

Tillsammans med Petra Broomans och fil dr Daan Vandenhoute (Gent) har jag vidare varit ansvarig för planeringen och genomförandet av workshopserien *Peripheral Autonomy? Longitudinal Analyses of Cultural Transfer in the Literary Fields of Small Language Communities*, där jag också har deltagit med egna föredrag.

De två första workshops ägde rum i december 2006 respektive december 2007, den tredje planeras till september 2008 och den avslutande konferensen i Groningen till våren 2009. Detta samarbete har lett till att jag började studera Margit Abenius som kulturförmedlare, såväl i bemärkelsen översättare och förmedlare av utländsk litteratur i Sverige som i bemärkelsen litteraturkritiker och folkbildare.

Vidare har projektet utvecklats till att bli en litterär biografi över Abenius som kritiker. Detta av flera skäl; det pågår en intensiv internationell diskussion om biografigenrens återkomst och om dess användbarhet för just humanistisk

genusforskning. Under arbetets gång insåg jag att Abenius som kritiker, författare och kulturpersonlighet var ett utmärkt föremål för en litterär biografi. Där kunde hon inte bara studeras i avseende på hur en intellektuell kvinna i hennes samtid ”blev till” utan även i fråga om den livsåskådning som hon kom att utveckla och som hon förmedlade i sina essäer, föredrag, radiokrönikor samt i sina Memoarer från det inre (1963).

Den biografiska berättelsens konstruktion gör det möjligt att väva samman det unika (Abenius personliga livshistoria som svensk intellektuell från det modernas genombrott och fram till slutet av 1960-talet) med det generella (kvinnliga kritikers villkor i hennes samtid och deras plats i litteraturhistorieskrivningen).

Även publiceringsformerna för mina forskningsresultat har anpassats till den relativt korta projekttiden motsvarande ett års heltidsanställning och till den mycket omfattande arkivforskning som fick göras inom projektet. Istället för att enbart ägna tiden åt att skriva på den avsedda monografen har jag i första hand valt att offentliggöra resultaten i form av konferensföredrag samt att publicera dem i separata vetenskapliga artiklar.

Projektets tre viktigaste forskningsresultat

Tack vare mitt projekt har Margit Abenius gärning som kulturförmedlare placerats i en internationell litteraturvetenskaplig, språkvetenskaplig och kultursociologisk kontext. Jag har visat på hennes insats som översättare och förmedlare av stora utländska författarskap i Sverige (Simone Weil, Franz Kafka, Cora Sandel), som stöd till ett flertal exilförfattare i Sverige (Nelly Sachs, Konstantin Raudive, Zenta Maurina med fler), samt på hennes förmåga att skapa breda litterära och sociala nätverk inom det svenska litterära fältet.

Med hjälp av ett genusperspektiv och av feministiska läsningar av Pierre Bourdieus kultursociologiska begrepp kulturkapital, fält och habitus har jag undersökt Abenius karriärmöjligheter och karriärstrategier i avseende på kön. ’

Tack vare jämförelser med forskning gjord av holländska och belgiska forskarkollegor kom jag fram till att Abenius gärning som kulturförmedlare och nätverksmänniska var lik dem hos ett antal kvinnliga kritiker, författare och kulturförmedlare i andra små språkområden i Europa, exempelvis Finland, Norge, Nederländerna och Flandern. På så vis har Abenius skrivits in i forskningen om kvinnliga europeiska författare och kulturförmedlare under 1900-talet, liksom i den vetenskapliga dialogen om centrum och periferi i de europeiska litteraturerna under det gångna seklet.

Samtidigt har samarbetet inom forskarnätverket Uppsala-Groningen-Gent lett till att ett gemensamt forskningsområde har definierats utifrån de små språkområdenas sinsemellan liknande position gentemot de stora och dominerande språkens litteraturer: den anglosaxiska, den franska och den tyska. (Ronne, inlämnad 2007).

Frågan om hur en kvinnlig intellektuell med Abenius konservativa och kulturintresserade medelklassbakgrund kunde "bli till" har även tjänat som utgångspunkt för ett teoretiskt resonemang om kön och gränsöverskridanden inom intellektuella yrken samt om feministisk Bourdieukritik. (Ronne, 2006a och Ronne, 2006b)

Projektet har också genererat en studie av Abenius litterära karriär i skuggan av hennes livslånga depression. Genom att knyta an till tidigare forskning om kulturella föreställningar om depression som en kvinnlig sjukdom studerar jag Abenius som del i ett kvinnligt narrativ om en konflikt mellan den könade kroppen och de intellektuella ambitionerna. Studien tar avstamp i genushistorisk litteraturforskning samt i tvärvetenskaplig forskning om genus, kultur och hälsa. Studien har växt fram under mitt deltagande i det nationella interdisciplinära nätverket Gender, Body and Health för forskare inom biologi, medicin, sociologi, filosofi, litteraturvetenskap, pedagogik och kulturgeografi. (Ronne, inlämnad, utgivning i maj 2008)

Nya forskningsfrågor som har genererats genom projektet

Min forskning om Abenius som kulturförmedlare har genererat ett antal nya frågor och infallsvinklar på litteraturförmedling mellan språk- och kulturområden. Hur gick det till när utländska författarskap från de stora språkområdena skulle introduceras på små litterära marknader som Sverige? Vilket kulturkapital kunde en svensk litteraturkritiker behöva för få mandat att introducera ett stort utländskt författarskap för den inhemska publiken?

En annan viktig fråga rör genus och nationell respektive internationell kulturförmedling. Jämförelsen mellan Abenius och hennes samtida eller tidigare kvinnliga kulturförmedlare i andra delar av Europa har tydligt visat på behovet av att ur ett genusperspektiv studera både dynamiken och densiteten i kulturella och litterära nätverk. Vilka strategier och tillgångar behövde kvinnliga litteratörer och kritiker från små språkområden för att ta sig ut ur den litterära periferin och bli del av internationella kontaktnät, något de ofta lyckades förunderligt väl med?

I min pågående biografi över Abenius utreds bland annat hur en kvinnlig intellektuell kunde röra sig mellan sinsemellan olika fält (i det här fallet det akademiska och det litterära) och behålla legitimitet inom båda, samtidigt som hon även rörde sig mellan olika slags publik, från BLM:s läsare till radiolyssnare och vidare till privata bokcirklar. Jag undersöker också kritikerns olika roller, från smakdomare som legitimerats av de litterära institutionerna till folkbildare och vidare till debattör i samhällsfrågor.

Sist men inte minst reser mitt projekt frågan hur berättelser om kropp, sjukdom, kön och intellektuella ambitioner kan studeras med hjälp av genusteoretiska angreppssätt som har utarbetats i mötet mellan humaniora och medicin.

Projektets två viktigaste publikationer

Hit vill jag räkna ”Teoretiska perspektiv på kön, klass och gränsöverskridanden i akademien. Margit Abenius som forskare och litteraturkritiker” (Utbildning och Demokrati 2006:2) samt ”Decoding a Genius Mind. The French Philosopher Simone Weil and the Swedish Critic Margit Abenius: a Case of Cultural Transmission” (inlämnad för publicering).

I den första publikationen använder jag exemplet Margit Abenius för att pröva genusteoretiska tolkningar av begreppen habitus och doxa. Jag argumenterar också för möjliga tolkningar av det problematiska begreppet identitet i forskning om gränsöverskridanden inom akademien. I den andra studerar jag de olika etapperna av Abenius arbete med att översätta Simone Weil till svenska. Frågan om de litterära nätverkens betydelse utreds också liksom hur Abenius gjorde Weil tillgänglig för olika slags publik, från läsarna till de litterära tidskrifterna till kristna kretsar och vidare till radiolyssnare och åhörare vid öppna föredrag.